

Ej blot til fugl

ALLAN GUDIO NIELSEN, NATURVEJLEDER I FUGLEVÆRNSFONDEN

At Fugleværnsfonden har ret godt styr på hvilke fugle, som yngler eller raster på reservaterne, overrasker nok ikke læseren. Det ser også rimeligt ud, når det gælder vores kendskab til botanikken. Og så ved vi også en hel del om hvilke padder og krybdyr, der findes på reservaterne. Men så begynder det også at blive småt med viden om, hvad der ellers findes derude på de 21 reservater af insekter, edderkopper, fisk, svampe mv. I hvert fald indtil for nylig. For i flere af vores reservater har vi faktisk fået et ret godt overblik over biodiversiteten de seneste par år. Det kan vi bl.a. takke en lang række natur eksperter for, som har deltaget i Fugleværnsfondens såkaldte bioblitz. En bioblitz er et øjebliksbillede, hvor man på kort tid forsøger at få overblik over biodiversiteten på en lokalitet. Her undersøges et område i løbet af 24 timer af dygtige naturhistorikere, som hver har sit speciale inden for fx mosser, vandbiller og guldsmede. Det kommer der som regel en masse interessante fund ud af.

Siden 2013 har Fugleværnsfonden afholdt i alt syv bioblitz på reservaterne: Vaserne og Hyllekrog i 2013,

Sølsted Mose og Stubbe Sø i 2014 og Bøjden Nor, Gulstav Mose og Stormengene i 2015. På disse bioblitz er der registreret over 3000 arter, hvoraf mange er nye bekendtskaber for os. I denne artikel vil vi tage på en lille rundtur til de syv reservater og se nærmere på nogle af de spændende fund, der er gjort i forbindelse med de afholdte bioblitz.

Vaserne

På Fugleværnsfondens første bioblitz i Vaserne i 2013 blev der i løbet af et døgn fundet over 700 arter. Med næsten 1500 registrerede arter fra Vaserne på hjemmesiden www.fugleognatur.dk er der nok af spændende arter at berette om fra Vasernes mosaik af ellesump, tørvegrave, overdrev og indslag af gammel naturskov. Særligt tørvegravene er kendt for at huse sjældne arter. Lys skivevandkalv *Graphoderus bilineatus* er en smuk bille, som desværre gennem mange år har været i stærk tilbagegang i det meste af Europa. Lys skivevandkalv er

Stemningsbillede fra bioblitzten ved Gulstav Mose. Foto: Allan Gudio Nielsen.

på EU-Habitatdirektivets Bilag II og IV, hvilket betyder, at arten kræver streng beskyttelse, ikke kun i Habitatområderne, men i hele dens udbredelsesområde. I Vaserne er den fundet i flere af tørvegravene, senest på bioblitzten i 2013. Den meget lille sumpvindelsnegl *Vertigo moulinsiana* er en anden sjælden og beskyttelseskrævende art fra tørvegravene. Anderledes synlig er den meget store edderkop, *Dolomedes plantarius*, som er vores største edderkop. *Dolomedes* fanger sit bytte både på og under vandoverfladen. I flere lande kaldes arten for fiskende edderkop, da den er i stand til at fange mindre fisk.

Hyllekrog

Med sin sydlige, relativt tørre og solrige placering i Østersøen er den seks kilometer lange sandodde et spændende sted at lede efter varmekrævende og normalt sydligt udbredte arter. Især i varme somre med sydøstlige vinde kan der findes interessante tilflyvende gæster. Et eksempel er den smukke, men berygtede coloradobille *Leptinotarsa decemlineata*, som ses med års mellemrum på Hyllekrog. Derudover er der fundet orange *Colias croseus* og gul høsommerfugl *Colias hyale* og den lille kolibrilignende natsværmer, duehale *Macroglossa stellatarum*, som ses næsten hver sommer. På

stien ud til fyrtårnet støder man jævnligt på larven af snerresværmer *Hyles gallii*, som lever af de mange velduftende gul snerre *Galium verum*, der vokser på Hyllekrog. Det varme og tørre landskab giver også plads til varmekrævende græshoppearter, og både cikadegræshoppe *Metrioptera roeseli* og vortebider *Decticus verrucivorus* er endog meget almindelige på tangen. Få steder i Danmark kan man opleve en så fantastisk græshoppekoncert som på Hyllekrog. Om foråret høres grønbroget tudse *Pseudepidalea viridis* som yngler på tangen, og i havet ses ofte både spættet sæl og gråsæl. Botanisk er Hyllekrog-tangen særdeles interessant med arter som klæbrig limurt *Silene viscosa*, sandfrøstjerne *Thalictrum minus* ssp. *arenarium*, strandmandstro *Eryngium maritimum*, vild selleri *Apium graveolens*, firkløft *Cotula coronopifolia*, bugtet frøstjerne *Thalictrum minus* ssp. *minus* og agerkohvede *Melampyrum arvense*.

Sølsted Mose

Sølsted Mose kan prale af en lang række sjældne arter, hvoraf flere her i landet kun er kendt fra Sølsted Mose og ganske få andre steder. Af helt nye fund kan nævnes blåhatbuk *Agapanthia intermedia*, som blev fundet i mosen i 2014 som en ny art for landet. Botanisk huser

Takket være flere nye vandhuller er grønbroget tudse i fremgang på Hyllekrog. Foto: Allan Gudio Nielsen.

mosen landets største bestand af den sjældne mos-gøgeurt *Dactylorhiza majalis* ssp. *sphagnicola*, som er en underart af maj-gøgeurt. Bestanden er i flot fremgang i mosen bl.a. takket være den lokale arbejdsgruppe, som ved høslæt og mindre indhegninger har formået at få bestanden til at vokse år efter år. Desuden samarbejder Fugleværnsfonden med en nabo til mosen, på hvis arealer den smukke orkidé også vokser. Mosens absolut største sjældenhed er dog fisken dyndsmerling *Misgurnus fossilis*, hvis eneste sikre kendte levested i Danmark er denne mose. Der er for nylig fundet DNA-spor på et par andre lokaliteter i Sønderjylland, men der er endnu ikke fundet levende fisk.

Stubbe Sø

Kokasser og hestepærer er livsvigtige for en særlig gruppe af insekter, som nu om dage desværre har trange kår i den danske natur: møgbillerne Aphodiinae. Ved Stubbe Sø har man i en lang årrække haft græssende køer på det åbne overdrev. Den permanente græsning er vigtig for skarnbasser *Geotrupes* spp. og andre møgdyr. Ét år uden kokasser, og så er der ingen eller kun ganske få møgbiller. En anden årsag til nedgangen er, at konventionelle køer behandles med ormemedler, og det gør kokasserne totalt uspiselige og direkte giftige for insekter. Desuden bliver de fleste kreaturer først slup-

pet løs i naturen i maj, og det er alt for sent for mange møgbiller, som allerede kommer frem i april. Ved Stubbe Sø findes flere sjældne møgdyr, bl.a. den prægtige overdrevsskarnbasse *Geotrupes stercorarius*. Der lever også spændende arter ovenpå selve kokasserne. Ved Stubbe Sø kan man bl.a. opleve den sjældne og rødlistede stor gødningsrovflue *Asilus crabroniformis*, som ofte bruger tørre kokasser som base for sin jagt på de mange fluer, der altid er at finde nær kokassen. Den smukke hvepseedderkop *Argiope bruennichi* og labyrintedderkop *Agelena labyrinthica* er to spindlere, man næsten ikke kan undgå at bemærke, når man besøger reservatet en sommerdag. Selve Stubbe Sø blev ikke undersøgt i forbindelse med bioblitzten, men i et vandhul blev der fundet flere eksemplarer af den relativt sjældne stavtæge *Ranatra linearis*.

Bøjden Nor

Ved Bøjden Nor er der igennem et EU LIFE-projektet gjort en særlig indsats for at fremme bestanden af strandtudse *Epidalea calamita*. Tidligere ynglede strandtudserne kun i et lille antal i 2-3 vandhuller ved Bøjden Nor, men arten er nærmest eksploderet i antal efter etableringen af de nye vandhuller. Flere af vandhullerne udtørre om sommeren, hvormed etablering af fisk undgås og dermed ikke udgør en trussel for strandtudsernes overle-

Orkideen majgøgeurt findes på flere af Fugleværnsfondens reservater. Foto: Allan Gudio Nielsen.

velsmuligheder. Ikke kun strandtudserne har taget vel imod vandhullerne. På bioblitzten i juni 2015 blev der fundet mange spændende vandinsekter, og især den spøjse kugleløber *Omophron limbatum* vakte glæde. Liden vortemælk *Euphorbia exigua* og firkløft *Cotula coronopifolia* var to nye og spændende botaniske fund på dagen. Begge arter er relativt sjældne i Danmark. I 2010 erhvervede Fugleværnsfonden yderligere 25 ha traditionelt drevet landbrugsjord, som grænsede op til reservatet. I de kommende år vil dette område blive omdannet til overdrev, og det bliver derfor særdeles spændende at afholde en bioblitz om 5-10 år for at registrere udviklingen af biodiversiteten netop her.

Gulstav Mose

Bioblitzten ved Gulstav Mose i august 2015 vil sent blive glemt af de mange naturekspertes og almindelige besøgende, som deltog i det spændende døgn på Langelands sydspids. Mens Hvepsevågerne trak lavt over deltagerne, blev der gjort en lang række meget interessante fund. Botanisk er området godt undersøgt, men sjældne arter som hvas avneknippe *Cladium mariscus*, spinkel vandaks *Potamogeton pusillus*, strand-loppeurt *Pulicaria dysenterica* og smalfiget brandbæger *Senecio erucifolius* er aldrig et kedeligt bekendtskab – med mindre man kommer alt for tæt på den knivskarpe hvas

Den store græshoppe, vortebideren trives godt på Hyllekrog. Her en hun som har sat sig godt til rette i toppen af en sankthansurt. Foto: Allan Gudio Nielsen.

avneknippe. I maj farver tusindvis af maj-gøgeurt engen lilla. Hele 10725 for at være hel præcis! I vandhullerne omkring Gulstav Mose blev der i løbet af dagen fundet en håndfuld meget sjældne vandbiller, bl.a. *Hydrovatus cuspidatus*, *Enochrus halophilus* og *Limnoxenus niger*. Men dagens største overraskelse var uden tvivl en stor ynglebestand af sydlig kobbervandnymfe *Lestes barbarus*, hvilket er første ynglefund i Danmark. Stor- og lille vandsalamander *Triturus cristatus* og *Lissotriton vulgaris*, springfrø *Rana dalmatina*, grøn frø *Pelophylax esculentus* og spidssnudet frø *Rana arvalis* yngler også i mængder i mosen.

Stormengene

Stormengene strækker sig fra vade over sandmarsk til klithede. Med sølle 43 indtastede arter på www.fugleog-natur.dk, heraf hovedparten fugle, var det småt med viden om hvilke dyr og til dels planter, der lever på Stormengene. Efter den vellykkede bioblitz i 2015 var der føjet 450 nye arter til listen. Sandkakerlak *Capraiellus panzeri*, kompostskyggebille *Alphitophagus bifasciatus* og løbebillerne, lyngløber *Carabus arvensis* og slikløber *Dicheirotichus gustavii* var nogle af dagens mere spændende insektfund. Botanisk er Stormengene også interessante. I september farves store dele af Stormengene lyseblå af klokke-ensian *Gentiana pneumonanthe*. Fin bunke *Deschampsia setacea*, mangestænglet sumpstrå *Eleocharis multicaulis*, stilkløs kilebæger *Atriplex portulacoides* og klitlimurt *Silene otites* er nogle af de mere sjældne arter, som også trives på Stormengene.

Bioblitz giver øget opmærksomhed

Fugleværnsfonden vil i årene fremover fortsætte med at afholde bioblitz på reservaterne. Ikke alene får vi en masse ny viden om biodiversiteten på reservaterne, men de afholdte bioblitz fremmer også interessen for Fugleværnsfondens arbejde blandt landets naturinteresserede. Efter hver bioblitz kan man således se et klart stigende antal nye observationer fra reservaterne på hjemmesiden www.fugleognatur.dk. Tydeligvis er det brugerne af denne hjemmeside, som efterfølgende besøger områderne flittigt og føjer nye og spændende observationer til listen over fund i reservaterne. Også landets grønne foreninger lægger vejen forbi. Dansk Entomologisk Forening lavede således en ekskursion til Sølsted Mose året efter bioblitzten i 2014 og fandt bl.a. to meget sjældne biller for landet, skulderpletlet glansløber *Bembidion humerale* og snudebillen *Coeliastes lamii*. Flere spændende fund vil helt sikkert følge i årene fremover, og vores viden om biodiversiteten på reservaterne vil vokse.